

listih, marveč prišli bomo do jednotnega, složnega, ljudstvu koristnega gospodarskega delovanja.

E. L.

Knjige „Slovenske Matice“ za l. 1898.

Cerkniško jezero. Spisal Jožef Žirovnik, nadučitelj v Zgornjih Gorjah. (Zabavna knjižnica „Matice Slov.“ XI. zv., za l. 1898.) Tisek J. Blasnikove tiskarne. Str. 107 in zemljevid Cerkniškega jezera (risal Albert Sitsch, učitelj v Št. Vidu nad Ljubljano.) — Najtemeljitejša spise so nam o Cerkniškem jezeru doslej podali v nemškem jeziku: Valvasor, pl. Steinberg (l. 1758.), jezuit Tomaž Gruber (l. 1781.) in dr. A. Schmidt (l. 1854.). Sedaj imamo, hvala Bogu, tudi v slovenskem jeziku lepo delo o tem čudapolnem jezeru. Ker je v letih 1886. in nsl. gozdni adjunkt V. Putick loško, cerkniško in planinsko kotlino preiskal po naročilu poljedelskega ministra, vemo sedaj o teh prirodnih skrivnostih mnogo več, nego so mogli vedeti prej imenovani pisatelji. Spis razlaga čudne pojave presihanja po prirodnih zakonih — in s tem se odlikuje pred vsemi drugimi opisi o tem predmetu. Pisatelj je marljivo porabil vsa dotična preiskovanja, pa tudi sam bistroumno opazoval okolico, ko je ondi učiteljeval več let. Pozabil ni tudi kulturne važnosti jezera. Marsikaj čitamo tudi zgodovinsko-zanimivega o teh krajih. Škoda, da se pisatelj ni odločil tudi za narodopisno stran te okolice, potem bi dobili res celoten vtisek. Sicer je pa marsikaj tudi v tem oziru omenil, n. pr. žalostne čase čarovniškega preganjanja. Gledé jezika bi pripomnili le malenkosti: Želeli bi si pri lastnih imenih naglasa, ker je jako značilen, n. pr. reče se: Dolénja vas, toda Dólenje, Górenje jezero; prebivavci teh dveh vasi so Jezérce, najvažnejša struga je Střžen (izg. Stáržen); ko voda usahne, hité ljudje na „bláta“, ne „blate“ (str. 53). Vas Sélice (str. 24) se imenuje, kolikor vem, v ljudski govorici „Zévše“, kakor ima tudi šematizem ljubljanske škofije (a. l.), prvotno torej najbrže „sélišče“, kakor Sélišček v Menišiji. „Ulrik“ (str. 23) ima neslovensko lice, a je skoro gotovo = Orljek. Beček (str. 30) treba naglasiti: Beččēk, in pisati morda: Buččēk, ker ima ime od bučanja, kakor „Bóbnarica“ od bobnenja. — Jako zanimiva je tudi pripovedka o Cerkniškem jezeru, ki jo je pisatelj pridelal ob koncu spisa: snov za pravi pravcati roman, če hočete, iz časov stavb na koléh! Slike Cerknica, Vélika Kérlovica, mali škocijanski most, veliki škocijanski most (zunaj), isti most (znotraj) so jako lične, zlasti pa zadnja (str. 43). — Knjižica s preglednim zemljevidom bo izvrsten kažipot po tej prezanimivi okolici vsem, ki se zanimajo za prirodno lepoto, katere je tukaj, kakor še posebno poudarjamo, v obilni meri.

D.

Hrvaška književnost.

Knjige „Matice Hrvatske“ za leto 1898.

Poviest najnovijega vremena. Od godine 1815. do godine 1878. Po najboljih piscih napisao Ivan Rabar. Sa kazalom imenâ i stvarî. Zagreb. Naklada „Matice Hrvatske“ 1898. Str. 527. Cena 2 gld. 50 kr. (Svjetske poviesti knjiga XII.) — „Matica Hrvatska“ izdaje med drugimi publikacijami tudi občno zgodovino za naobražene stanovce. Dosedaj je izšlo že 12 knjig ter so opisani že vsi veki razven novega in sicer doba od odkritja Amerike pa do francoske revolucije. Prva knjiga o novem veku izide med izdanji Matičnih knjig za leto 1899. Vsa ta zbirka 12 knjig pa ni niti izvirna niti jednotna, ampak prevod raznih tujih pisateljev. Le srednji vek je obdelal prof. Valla precej samostalno, kar je bilo potrebno že radi same slovanske zgodovine. Moramo priznati, da je prof. Valla svojo nalogo dobro dovršil. On je razmišljal, ko je pisal to delo, ter se ni držal robski tujih zgodovinskih avtorjev. Zato je „Matica Hrvatska“ vrlo dobro pogodila, da je izročila spiso vanje novega veka temu vestnemu zgodovinarju, ki bode znal izreči gledé verskega in narodnostnega gibanja v novem veku nepristransko sodbo.

Manj srečna je bila „Matica Hrvatska“ pri izboru pisatelja najnovejšega veka. Res je, da je morda najteže napisati zgodovino sedanjega veka, zakaj mnogi dogodki še niso dostatno razjasnjeni in končna sodba o njih še ni izrečena; zato se je pisatelj prof. Rabar tudi izjavil, da se v tej knjigi o dogodkih le pripoveduje, a ne tudi razsoja o njih. To je dobro, samo ko bi se tudi res pripovedovalo nepristransko in pa jednako in pravično o vseh narodih. Toda prof. Rabar bržkone ni pomislil, ko je začel knjigo prevajati po raznih najboljih (!) pisateljih, da so le-ti tujci, in da ni vse dobro in tudi ne dostatno, kar pišejo v svojih knjigah o Slovanih. Namera „Matice Hrvatske“ je pač bila: podati svojim členom takšno zgodovino najnovejšega veka, ki bi bila vsaj deloma zadostovala zahtevam hrvaškim in sploh slovanskim. In ravno tega ni najti v tej knjigi. Prebravši to delo, smo je kar z nejevoljo položili na stran, ker v njem so ponižani Hrvati in tudi drugi Slovani. Sedaj, ko je slovanska zgodovina že tako lepo in obširno opisana in ko se more s takimi raznimi deli okoristiti vsak slovanski zgodovinar, je izšla iz tako domoljubnega društva, kakor je „Matica Hrvatska“, knjiga, ki ne pove svojim bravcem Hrvatom in drugim Slovanom o slovanski zgodovini nič več, kakor kar se najde pri kakšnem nemškem pisatelju, ki nič ali pa prav malo mara za nas Slované. To je, česar pisatelju te zgodovine ne moremo oprostiti. Kritika o tej knjigi je bila v hrvaških časopisih radi same hrvaške zgodovine prav ostra, a ni niti mogla drugačna biti, ker se pisatelj ni potrudil, da bi bil današnje ustavo kraljevine Hrvaške točno in pravilno navedel, ampak jo je na mnogih mestih

opisal čisto krivo. Že to je za Hrvate žalostno. A nič manj ni tudi to, da ni pisatelj omenil škofa Strossmayera nikjer v celi knjigi, čeravno je to ime v politični in kulturni zgodovini hrvaškega naroda tako znamenito, da ga poznajo pravični tujci v tem pogledu prav dobro. Vidi se, da se je pisatelj robški držal tuje knjige, v kateri se opisuje vsak neznaten dogodek ter navajajo najneznatnejša imena posebno nemškega naroda, dočim se ime najslavnejšega Hrvata v XIX. veku niti ne omenja. In kako površno je opisan hrvaški pokret od 1835—1848. leta in pa ban Jelačić!

A še slabše nego Hrvati so obdelani v tej knjigi drugi Slovani. Slovencev skoraj ne pozna; imen Bleiweisa, Miklošiča, Slomška in Tomana zastopaj iščeš v tem delu. Ravno tako ne omenja z besedico Šafařika, Hurbana, Polita in še mnogih drugih slovanskih učenjakov in politikarjev. Grško ustajo opisuje prav obširno (str. 52—62.), dočim je vsemu srbskemu pokretu za svobodo posvetil celih 16 vrstic, in vendar so zaslužili Srbi že kot Slovani, da se pove o njihovi junaški borbi (od l. 1804—1815.) za svobodo vsaj toliko kolikor o Grkih. Predaleč bi nas vodilo, ko bi hoteli dalje navajati, kako se je zatajila slovanska zgodovina v tej knjigi; to pa vendar moramo še povedati, da spada tudi pisatelj te knjige med one može, ki vidijo le v Rusiji pokvarjeno vojaško in državljansko upravo ter nesposobnost in podkupljivost ruskega činovništva, dočim je v drugih državah evropskih vse vzorno. Ni li to dokaj podobno oni pisavi, ki nas Slované tako rada blati, kjer le more? Neobhodno je potrebno, da vsak slovanski pisatelj dobro prouči in natančno pozna avtorja, katerega se hoče držati.

Zato se vrlo čudimo onim nezadovoljnejšem, ki oponašajo „Slovenski Matici“, zakaj se še dosedaj ni lotila izdavanja občne zgodovine za srednje stanove, pa pri tem priporočajo samo protestantovske in nam Slovanom sovražne zgodovinske avtorje, kakršni so Schlosser, Weber, Becker in Ranke. Če bode „Slovenska Matica“ začela kdaj izdajati občno zgodovino, poiskati si bode morala pač za katoliške Slovence in za Slované sploh drugih bolj nepristranskih zgodovinarjev, katerih imamo dandanes hvala Bogu že dosti. Sicer pa bode bržkone prva naloga „Slovenske Matice“, da poskrbi za izdavanje zgodovine slovenskega naroda, ko se dokonča slovstvena zgodovina slovenska. *Iv. Steklasa.*

Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena. Sv. III. prva polovina. (S 27 slika.) Uredio dr. Anton Radić. 8°. str. 166. Cena 1 gld. 25 kr. — Ta zanimivi zbornik v rokah spretnega urednika, kateri se mu je vsega posvetil, napreduje vedno lepše. To dokazuje tudi omenjeni zvezek, kateri se začne z razpravo Ljudevita Kube: „Narodna glazbena umjetnost u Dalmaciji.“ Z veseljem pozdravljamo Ljudevita Kuba

med „Zbornikovimi“ sotrudniki. On je prepotoval ves slovanski svet, izdal krasno delo: „Slovanstvo ve svých zpěvech“, preiskal narodne pesmi vseh slovanskih narodov, pa je izvestno gledé tega kompetenten sodnik. L. 1890. in 1892. je zapisoval narodne pesmi tudi v Dalmaciji, pa sedaj v Zborniku začneja o njih znanstveno razpravo, zastran katere nam je žal, da ni izšla vsa na jedenkrat, ker bi čitatelji dobili jasnejšo sliko. Dobro razlikuje in s primeri pojasnjuje pesem, katera se poje na deželi, od pesmi, katera se poje po mestih in njih okolici. Prva je nepokvarjena in starodavna, drugi se pozna italijanski vpliv; prva pazi bolj na besede, druga na napev. Razlika je velika, saj sam pravi: „gradovi (mesta) imaju glazbu, selo ima riječ, sliku, misao, poeziju. Oni se ponose pozlaćenom jajčanom lju-pinom, u kojoj se je bjelanjak i žutanjak ili isušio, ili je izpuhnut, a sela imaju neugledni orah s naravnom, hrapavom ljuskom, no ipak sa zdravim, punim, uljevnim jedrom.“ — Za to razpravo priobčuje urednik nekaj manjih beležek. V tem zvezku završuje Josip Lovreć svoj obširni opis narodnega življenja in običajev v Otoku v Slavoniji. Beremo tu o smrti, o pogrebu in kako žalujejo za pokojnikom. V celem opisu je obilo gradiva za proučevanje narodnega življenja v Slavoniji. Še bolj dragocen je pa opis narodnega življenja in običajev iz Trebarjeva, katero leži v hrvaškem Posavju ne daleč od Siska. Skozi to vas je potoval tudi škof Tomaž Hren, ko je šel v Sisek in v Petrinjo. Trebarjevo je opisala preprosta hrvaška žena Kata Jajnerova, katera ume komaj za silo pisati, pa je opis tudi za jezikoslovce zelo zanimiv, a za njegovo točnost jamči urednik, kateri je sam iz te vasi doma. Še bolj je pa opis zanimiv zato, ker nam kaže prirojeni dar pisateljice za pripovedovanje: opisala je prav suhoparne stvari zelo prikupljivo, pozorno opazovala vsako stvarco in ostala tako verna narodnemu pripovedovanju, da se ti zdi, da pred teboj sedi in pripoveduje. Pisala je po „osnovi“, katero je akademija izdala, vendar opis še ni dovršen; letos je opisala samo prirodo in potrebe življenja. Naj bi urednik še več takih močij pridobil za „Zbornik“. Muhamed Fejzi beg Kulinović je opisal „Muhamedansku ženidbu u Bosni“, a Ivan Zorkoje priobčil nekoliko pripovedek pod naslovom: „Hrvatstvo u narodnoj uspomeni Hercegovaca.“

Na koncu je: „Vjesnik“. Urednik omenja, da mu je do sedaj poslalo 69 oseb gradiva za „Zbornik“. Ne morem si kaj, da ne bi zopet opomnil naše rodoljube, kateri živé med narodom, naj se tudi oni v „Zborniku“ oglašé. Slovinci ga nimamo, naši listi nimajo prostora za take stvari, pa moramo biti hvaležni jugoslovanski akademiji, da nam je ponudila mesto v „Zborniku“, kateri bode po vsestranskem in vzajemnem sodelovanju postal pravo ogledalo narodnega življenja južnih Slovanov.

Janko Barle.